

Týždeň

2008

- **Peter Jedlička: *Islam a reformácia?* (1–2, s. 64–65)**

- Biblii (...) nemožno rozumieť iba na základe jej textu, ignorujúc historický kontext, stáročnú židovskú a kresťanskú tradíciu, jej výklad a moderné metódy literárnej analýzy a hermeneutiky. *Sola scriptura* tak predstavuje klzký terén, ktorý mnohí kresťania „neustáli“ a sklzli do fundamentalistického výkladu Biblie. Takéto myšlienkové pozadie má napríklad tzv. kreacionizmus, odmietajúci evolúciu.
- Vyvážený pohľad vidí Božiu milosť ako nezaslúžený dar, ktorý však môže človek svojou vierou slobodne prijať alebo odmietnuť. Problém nastáva, ak sa princípy *sola gratia* a *sola fide* berú zjednodušene. Ak sa prehnane zdôrazňuje pôsobenie Boha, vzniká riziko popretia slobodnej vôle človeka. Do extrému túto logiku dovedol napríklad Ján Kalvín vo svojej fatalistickej náuke o predurčení. Podobne Martin Luther spochybňoval ľudskú slobodu v polemike s Erazmom Rotterdamským.
- Martin Luther (...) učil, že viera a rozum sú v protiklade, a preto je potrebné odmietnuť rozum a prijať vieru. Odmietanie špekulatívneho rozumu a spoliehanie sa iba na vieru sa označuje ako fideizmus. Reformačný fideizmus zohral pozitívnu úlohu v kritike pomýlených racionalistických prúdov v teológii, podľa ktorých sa niektoré články viery dali dokazovať ako v matematike. Fideizmus ako taký je však deformovaný názor, lebo nevníma dôležitosť ľudského snaženia poznávať, uvažovať, argumentovať.
- Michael Novak tvrdí, že v nedocenení slobody a rozumu možno hľadať aj korene toho, prečo začal islamský svet v stredoveku v porovnaní s kresťanskou Európou zaostávať. Židovsko-kresťanský Západ veril, že človek je stvorený na obraz Boha, a preto bol obdarovaný rozumom a slobodnou vôľou. Väčšina príbehov v Biblii je o slobodnom prijímaní alebo odmietaní priateľstva ponúkaného Bohom. Človek je povolaný spoznávať Boha a stvorenú prírodu. Dar rozumu a slobody má využiť na objavovanie, bádanie, vymýšľanie nových technológií, na podnikanie a pretváranie sveta. Výskumy historikov vedy podporujú tézu, že židovské a kresťanské teologické myšlienky prispeli k tomu, že na Západe vznikla vedecká a technologická revolúcia. V islamskej teológii sa presadili prúdy, ktoré nedokázali poskytnúť podporu ľudskej slobode, kreativite a racionalite. Dôsledky vidíme dnes, keď sa pozrieme na úroveň vedy a vzdelania v islamských krajinách.
- Princípy, ktoré obsahujú slovíčko „iba“, nemajú ďaleko od sklznutia do extrémizmu. Ich alternatívou je „nielen, ale aj“, o ktorom píše Tomáš Halík. Nielen sloboda, ale aj milosť. Nielen človek, ale aj Boh. Nielen viera, ale aj rozum. Nielen teológia a mystika, ale aj filozofia a veda. Radikálny „ibaizmus“ znevažuje rozum a slobodu, preto sa spreneveruje ortodoxnému kresťanstvu. „Nielen, ale aj“ je katolíckym princípom (v obsahovom, nie v konfesijnom zmysle) – „katolícky“ totiž znamená „všezahrňujúci“.
- Pred tisíc rokmi prebiehala živá debata medzi veľkými židovskými, kresťanskými a moslimskými učencami, ako boli Tomáš Akvinský, Maimonides, Al-Farabi a Averroes, o podstate viery, rozumu i o politických zákonoch. Bolo by dobré, keby sa v tejto intelektuálnej tradícii pokračovalo. Náboženský dialóg s islamom však nemôžu viesť sekulárni myslitelia, pretože im na to chýbajú pojmy. Slová o tolerancii a multikulturalizme sa len kľúžu po povrchu. Už pre dialóg s moslimským svetom by preto bolo prospešné, keby si Západ občerstvil svoj židovsko-kresťanský hodnotový základ.

- **Daniel Hevier: *Čítanie sveta* (1–2, s. 66–69)**

- S detstvom som sa definitívne rozlúčil, keď som prvýkrát dostal do rúk Dostojevského.

- **Tomáš Weiss (1–2, s. 73, .pražský výběr)**

- **Václav Bělohradský: *Společnost nevolnosti***

- Neposlušnosť je od Norimberského procesu absolutní morální povinností každého jednotlivce, nejen lidským právem.

- **Daniel Hevier: *Sprisahanie detí* (3, s. 50–51)**

- (...) Najlepšie detské knihy sú určené nielen deťom. Preto najhlbšie detské knihy vlastne nie sú knihami pre deti.

- **Robert Žitňanský: *Keď je Jánošík vzorom* (4, s. 20–21)**

- (...) Pri dlhodobom pohľade na vývoj ľudskej spoločnosti sa zreteľne ukazuje silný vzťah medzi rešpektovaním a ochranou vlastníckych práv a prosperitou. Tam, kde sa neoplatilo nič vlastniť, budovať a investovať do toho, pretože „majiteľ“ o to mohol kedykoľvek ľahko prísť, tam sa objavilo ekonomické, technologické a nakoniec celkové zaostávanie.
- **František Šebej:** *Chasid umot ha-olam (Spravodlivý medzi národmi)* (5, s. 74–80)
 - Príbehov [„spravodlivých medzi národmi“], ako je ten Raoula Wallenberga, Čiune Sugiharu, Nicholasa Wintona, Dánov i biskupa Gojdiča, nie je nikdy dostatok. Ak by ich nebolo, ľudská civilizácia by nemala spravodlivých a bez nich ani morálny dôvod, aby existovala. Ak je Boh, tak nám chce Boh, tak nám chce tými príbehmi niečo povedať.
- **Daniel Hevier:** *Vy: dávatelia!* (8, s. 58–59)
 - **Milan Kundera**
 - Nejpravdepodobnejší dôvod, prečo Kafka nedokončoval své romány, byl v tom, že je po něm nikdo nevyžadoval.
- **Peter Krško:** *Čistota lotosového kvetu* (10, s. 49, 5-krát o prírodných materiáloch)
 - Georges de Mestral prišiel pri odtrhnutí bodliakov z nohavíc na myšlienku suchého zipsu.
- **Daniel Hevier:** *Aby bolo napísané...* (10, s. 58)
 - (...) Básnik, ktorý kalkuluje s odozvou, bude rovnako potrestaný ako ten, ktorý zmalomyseľnel a svoj talent zakopal pre nepriazeň doby.
- **Jano Ničfk** (10, s. 65, „jedným dychom“)
 - (...) Pravidlá môžete porušovať, nesmiete ich však ignorovať.
 - (...) Pravidlá [typografie] môžete porušovať, nesmiete ich však ignorovať. Pokiaľ ich poznáte a ste si vedomí následkov, kreatívnym prístupom sa dajú objaviť nové vizuálne formy, nedosiahnuteľné klasickými postupmi.
- **Štefan Hríb:** *Nový arcibiskup* (11, s. 3, „editorial“)
 - Doteraz sme tu mali [cirkevnú] hierarchiu, ktorá síce odmietala komunizmus, ale mentálne ostala uväznená v socializme. Preto tá jej intuitívna náklonnosť k dnešnej vláde, preto tie jej marxistické reči o vykorisťovaní.
- **Marína Gálisová:** *Buckley a intelektuáli* (11, s. 52–53)
 - **William F. Buckley**
 - Nemienim uraziť vašu inteligenciu, preto nepredpokladám, že tomu, čo ste práve vyhlásili, aj veríte.
- **Fedor Gál:** *Patrím do generácie*, (11, s. 82, „píše Fedor Gál“)
 - **Walter Laquer:** *Měníci se tvář anisemitizmu*
 - Hlásať dnes antisemitizmus v jeho historickej (náboženskej), rasovej, etnickej podobe zostalo zberbe. Dnešní antisemiti majú nové symboly, akými sú Wall Street, Izrael, Hollywood, neokonzervativizmus, globalizácia, sionizmus, antiamerikanizmus, kapitalizmus, medzinárodný finančný kapitál.
- **František Šebej:** *Cenové bubliny a psychológia* (13, s. 78–81)
 - (...) Pravdu o trhoch je najlepšie hľadať práve v tom rozbahnenom teréne medzi ekonómiou a psychológiou. Lebo človek z mäsa a kostí nie je racionálny počítač, ale iracionálna a emóciami ovládaná bytosť. Platí to bez obmedzenia aj na obchodníkov a analytikov, a to dokonca aj v okamihoch, keď sedia pred monitormi svojich počítačov a „hádžu“ koeficienty do vzorcov.
 - Ľudské úsudky, a tým aj konanie, podliehajú mnohým psychologickým zákonitostiam a fenoménom. Medzi naozaj zaujímavé fenomény určite aj v súvislosti so správaním sa obchodníkov s komoditami patrí takzvané sebanapĺňajúce proroctvo, ktoré niektorí nazývajú aj „Pygmalion efekt“. Robert Merton, autor konceptu, chcel ním opísať zistenie, že naše očakávania a presvedčenia vzťahujúce sa na nejakú situáciu či ľudí, pravdivé či nepravdivé, majú nakoniec tendenciu tú situáciu alebo ľudí ovplyvniť. Funguje to zrejme tak, že si najprv vytvoríme isté očakávania voči ľuďom či okolnostiam (tie nemusia byť vôbec oprávnené). Potom tie očakávania najrôznejším, zväčša neuvedomovaným a nepriamym spôsobom dávame najavo, signalizujeme. Ľudia potom

majú tendenciu akosi automaticky prispôbovať svoje správanie týmto signálom a to pôvodné očakávanie sa tak môže stať pravdou. Najznámejšou ilustráciou tohto efektu je dnes už viac ako tridsaťročný klasický experiment psychológa Roberta Rosenthala a jeho kolegyne Lenory Jacobson. V osemnástich školských triedach vybrali úplne náhodne 20 percent detí, o ktorých potom učiteľom povedali, že sú „v intelektuálnom rozkvet“, teda že budú rýchlo napredovať. Po roku sa ukázalo, že tie náhodne vybrané deti naozaj „kvitli“, napredovali vo viacerých ukazovateľoch a stúplo im aj namerané IQ. Rosenthal o tom uvažoval tak, že učitelia komunikovali svoje očakávania mimovoľne neverbálnymi signálmi, výrazom, dotykom, pozornosťou, čo ovplyvnilo u detí ich vnímanie samých seba aj ich nároky na seba samých. A to sa nakoniec premietlo i do skutočného výkonu. Všetci máme tendenciu správať sa podľa toho, ako sa k nám správajú, aké signály dostávame. Naplňame očakávania iných, uskutočňujeme predpovede iných.

- (...) Kognitívnu disonanciu (...) opísal už pred polstoročím americký psychológ Leon Festinger. Ide o veľmi nepríjemné vnútorné napätie, ktoré vzniká, ak máme v mysli dva vzájomne si odporujúce informácie či koncepty. Napätie je tým väčšie, čím väčšia je relatívna dôležitosť tých vecí pre nás a čím výraznejší je konflikt medzi nimi. Disonancia je veľmi silným motivačným faktorom, ktorý nás núti meniť správanie a korigovať jednu z dvoch strán konfliktných informácií tak, aby viac neboli v konflikte – trebárs aj lžou, potlačením pravdy, vytesnením, bagatelizovaním.
- **Mária Krýslová: *V zrkadle sebaklamu* (14, s. 76–81)**
 - **Platón**
 - Nejhorší je sebaklam, lebo ten, kto vás klame, je stále s vami.
 - (...) Lož obete sa líši od lži prenasledovateľa.
 - Sebaklamom ukrývame niektoré pohnútky a skutočnosti do nevedomia, aby nebolo poznať, že podvádzame. Klameme sami seba, aby sme mohli lepšie oklamať iných.
 - **Robert Wright: *Morální zviře***
 - Ľudský mozog rovnako ako právnik nehľadá pravdu, ale víťazstvo a rovnako ako u právника je niekedy obdivuhodnejšia jeho obratnosť než zmysel pre česť.
 - Stáva sa, že jeden z manželov dlhodobo ponizuje a šikanuje partnera i deti, pričom ten druhý to ospravedlňuje. Nebráni seba ani deti a ďalej prejavuje tyranovi lásku a poníženú oddanosť. Aj taký rodič nepriamo poškodzuje svoje deti. Nerobí nič preto, aby znížil ich utrpenie, učí ich bezmocnosti a vštepuje im obraz deštruktívnej „lásky“.
- **koptský biskup Tomáš: *Som obyčajný mních* (15, s. 58–59, rozhovor jk)**
 - Trpiaca cirkev je vždy plná viery. Možno, že práve toto cirkvám v slobodnom svete trochu chýba. Nie sú vystavené tlaku, ktorý by posilnil ich identitu.
- **Daniel Hevier: *Časopísanie* (15, s. 60–61)**
 - Tradícia (...) môže byť nielen zaväzujúca, ale aj zväzujúca.
- **Bill Baker: *Bohatstvo a sociálne zdravie* (15, s. 79–80)**
 - (...) „Račí syndróm“: Ak dáte normálne potočné raky do jedného akvária, keď sa jeden z rakov pokúša vyliezť, ostatné ho siahnu späť.
- **Tomáš Janovic: *Náš šatník* (17, s. 13, „smutná anekdota Tomáša Janovica“)**
 - Kedy sme sa krčili v nekrčivom tesile a dnes sa narovnáваме v krčivom tvíde
- **Jozef Hitzinger: *Nedocenená hodnota hodnoty* (18, s. 38–39)**
 - Okrem neľahkej úlohy „čo“ riešime ešte ťažšiu otázku „koľko“ nakúpiť – povedzme škatúľ džúsu. Prečo vezmeme práve toľko, a nie o jednu viac, alebo naopak menej? Prečo nie všetky, keď stoja rovnako? Na tieto otázky vieme odpovedať, ak rozumieme procesu hodnotenia: každý nasledujúci kus toho istého tovaru má pre nás tým nižšiu hodnotu, čím viac ich už máme. S nakladaním do košíka končíme v momente, keď hodnota, ktorú by nám priniesol ďalší kus, je nižšia ako hodnota, ktorú pripisujeme ušetreniu peňazí na jeho kúpu. Rovnaká je situácia, keď niečo nekúpime vôbec, „lebo je to príliš drahé“. Už prvý kus takej veci ohodnotíme nižšie, než na koľko si ceníme peniaze požadované za tovar. Peniaze samy osebe pritom nie sú dobré na nič

konkrétne, sú len nástrojom a prostriedkom. Opäť teda na ne prenášame význam cieľa, ktorým je buď iná konkrétna vec, čo si chceme kúpiť, alebo je ním väčšia sloboda budúceho rozhodovania – tým väčšia, čím viac peňazí máme.

- Aj keď sa to nezdá, cena a hodnota sú dva rôzne pojmy. Hodnota je subjektívne vyjadrenie relatívnej dôležitosti veci pre konkrétného človeka. Cena je suma peňazí, za ktorú sa v danej chvíli dá zrealizovať nákup či predaj. Naučiť sa hodnotu a cenu rozlišovať a správne používať sa občas môže hodiť.

- **Milan Lasica** (18, s. 82, .bodka Milana Lasicu)

- **Anton Čechov**

- Roľníci, ktorí pracujú zo všetkých najviac, nikdy nepoužívajú slovo „práca“.
 - Známkou dobrej výchovy nie je, že človek nevyleje omáčku na ohradu, ale že si nevšimne, keď to spraví niekto iný.

- **Tomáš Janovic: Populista** (19, s. 11, .smutná anekdota Tomáša Janovica)

- Skúsený populista vie, ktoré fakty má zamlčať a ktoré zahovoriť.

- **Daniel Hevier: Slovníky slovensko-slovenské** (19, s. 60–61)

- Národ, ktorý sa dokáže vyjadrovať, dokáže formulovať aj svoje vízie a postavenie vo svete. Diaľnice k nám môžu priviesť investorov a turistov, ale slovníky slovenčiny nás môžu navrátiť k sebe samým.

- **Pavol Minárik, ml.: Pravda a spoločenské mýty** (19, s. 76–78, .kritická príloha)

- Ktorýsi z antických filozofov povedal, že človek je mierou všetkých vecí. Predbehol tak o mnoho storočí modernú ekonómiu, ktorá odvodzuje hodnotu vecí z užitočnosti pre človeka. Hodnota prírody neexistuje sama osebe. Jestvuje len hodnota prírody ako životného prostredia pre človeka. Ľudia si musia zvoliť optimálnu kombináciu zásahov do prírody a zachovania jej pôvodného stavu.
 - Ľudia sa najmenej starajú o to, čo je spoločné.
 - Riešenie tragédie obecnej pastviny spočíva v definovaní vlastníckych práv. Každý vlastník totiž využíva svoj majetok tak, aby maximalizoval jeho hodnotu. K spoločnému majetku sa ľudia správajú bezohľadne, ale k svojim veciam sa každý správa ohľaduplne. Samozrejme, nie vždy je výhodné vymedziť vlastnícke práva. Niekedy to môže byť príliš nákladné. V takom prípade sa musíme zmieriť s tým, že ľudia budú užívať nejaký zdroj spoločne a navzájom si pritom budú spôsobovať istú ujmu. Takáto ujma bude však určite nižšia ako náklady na vymedzenie vlastníckych práv.

- **Milan Lasica** (19, s. 82, .bodka Milana Lasicu)

- Don: (...) patríam k prazvláštnemu národu. Čo na srdci, to na jazyku. Akurát ten jazyk ešte nemáte jednotný.
Van: A ako sa u vás hovorí?
Don: Nuž, (...) jedni hovoria tak, jedni onak, druhí hovoria tak i onak a sú aj takí, čo nehovoria ani tak, ani onak.
Van: Nuž, tak či onak, národ, ktorý hovorí toľkými jazykmi, sa nestratí.

- **Robert J. Aumann (nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu): Trvá dlho, kým pochopím** (21, s. 24–26, rozhovor Roberta Žitňanského)

- Myslieť rýchlo neznamená nutne myslieť dobre.
 - Konflikt a spolupráca sú synonymá, dve strany toho istého. Ako som hovoril pri definovaní teórie hier – stretnú sa viacerí ľudia a každý koná vo svojom záujme. Občas sa ich záujmy zrazia a je tu konflikt, občas sú ich záujmy totožné a vidíme úplnú spoluprácu. Zvyčajne je to kdesi medzi tým, trochu konflikt a trochu spolupráca, a tým, ako a prečo sa to deje, sa zaoberá teória hier.
 - Starí Rimania vraveli: Ak chceš mier, buď pripravený na vojnu.

- **James Shikwati (kenský ekonóm): Zastavte pomoc, prosím!** (23, s. 19, rozhovor v Der Spiegel, preložil Lukáš Krivošík)

- **[Bohaté západné národy si dali za cieľ odstrániť hlad a chudobu.]** Takéto predsavzatia škodia nášmu kontinentu už 40 rokov. Ak chcú vyspelé národy Afričanom naozaj pomôcť, mali by konečne zastaviť tú otravnú rozvojovú pomoc. Tým krajinám, ktoré dostali najviac rozvojovej pomoci, sa vodí najhoršie. Napriek miliardám, ktoré sem prítiekli, je kontinent chudobný.

(...)

Financované sú rozsiahle byrokracie. Podporuje sa korupcia a samolúbošť, Afričania sú vychovávaní k nesamostatnosti a žobraníu. K tomu ešte rozvojová pomoc všade oslabuje lokálne trhy a ducha podnikavosti, ktorého súrne potrebujeme. Aj keď to môže znieť absurdne, rozvojová pomoc je jednou z príčin afrických problémov. Keby sa s ňou skoncovalo, malý človečik by to ani nepocítil. Iba funkcionári by boli šokovaní. Preto ustavične opakujú, že svet sa bez tejto pomoci zrútil.

- Ak v nejakej oblasti Kene zavládne sucho, naši skorumpovaní politici automaticky vykrikujú, že treba viac pomoci. Na toto volanie ihneď zareaguje potravinový program OSN. Teda obrovský úrad, ktorého „aparátčici“ sú v absurdnej situácii. Upísali sa boju proti hladu, ale ak by bol hlad naozaj odstránený, prišli by o prácu. Prirodzene, keď príde požiadavka ďalšej pomoci, ochotne ju prijímú. Následne vypýtajú ešte o čosi viac prostriedkov, než si pôvodne pýtala africká vláda, a obrátia sa na svoju centrálu. Potom sa na lodiach vyvezú tony obilia (...) a po istom čase sa to obilie privezie do prístavu v Mombase. Časť sa hneď dostane do rúk bezohľadných politikov, ktorí pomoc posunú svojmu kmeňu, aby si tak podporili volebnú kampaň. Ďalšia časť poputuje na čierny trh. Tam sa potom tony obilia predávajú za dumpingové ceny. Domorodý poľnohospodár môže hneď svoju motyku pustiť z ruky. S potravinovým programom OSN nie je nikto schopný držať krok. A keďže domorodí poľnohospodári sú pod týmto enormným tlakom likvidovaní, nebude mať Keňa zásoby, ani keď budúci rok príde skutočný hladomor.
- (...) Afrika musí krok k modernému veku urobiť sama. Nevyhnutná je zmena mentality. Musíme prestať hľadiť sami na seba ako na poberateľov almužny. Samotní Afričania sa už medzičasom považujú len za obeť. No nikto si nevie predstaviť ako obchodníka. Aby sme dosiahli pokrok, veľmi by pomohlo, keby sa charitatívne organizácie stiahli.
- Ak **[vy Nemci]** chcete naozaj bojovať proti chudobe, mali by ste sa stiahnuť aj s vašou rozvojovou pomocou a dať konečne Afrike šancu, aby sa o svoje prežitie postarala sama. Dnes aj Afrika ako dieťa, ktoré hneď volá po svojej pestúnke, keď sa niečo nepodarí.

- **Vladimír Krčméry:** *V Afrike nie sme cudzí* (23, s. 20–21, rozhovor Martina Hanusa a Jozefa Majchráka)

- Ja netrpím mesiášskym bludom, že spasím celý svet, ale to, čo môžem, som povinný spraviť.

- **Tomáš Janovic:** *Verí* (25, s. 13, „smutná anekdota Tomáša Janovica“)

- Verí, že Masaryk a Hitler boli Židia.
Len jednému nechce uveriť – že Ježiš bol Žid.

- **Milan Lasica** (25, s. 82, „bodka Milana Lasicu“)

- Sloboda má (...) často trpkú príchuť. Ale jednu výhodu. Vďaka nej sa dozvieme, akí naozaj sme.

- **Vitoria Curzon-Price:** *Čo ukazuje Švajčiarsko?* (26, s. 36–37, rozhovor Lukáša Krivošíka)

- Čo Švajčiarsko hovorí svetu, je, že môžete preniesť suverénnu moc – moc zdaňovať a vytvárať zákony – na omnoho nižšiu úroveň, než by sa možno zdalo. A ak to urobíte, získate ohromnú rôznorodosť, ktorá môže byť ekonomicky veľmi plodná. Samozrejme, nie je to úplne zadarmo, lebo strácate úspory z rozsahu. Čo získavate, je ustavičná konkurencia medzi celkami. A konkurencia nie je nič iné ako dynamický proces objavovania najlepšieho spôsobu organizácie modernej spoločnosti. Z dlhodobého hľadiska získavate viac než statické výhody úspor z rozsahu.

- **Daniel Hevier:** *Letné čítanie* (26, s. 60–61)

- **Schlink:** *Návrat*

- Čo som povedal, som predtým, než som vyslovil, sám nevedel.

- **Martin Mojžiš:** *Farby oblohy* (27, s. 48–49)

- (...) Nepripravujeme sa všetkými tými vysvetleniami [prírodných javov] aj o posledné zvyšky tajomstva, ktoré nás ešte obklopujú? Ak vysvetlíme modrú farbu neba rozptylom svetla (...), farby dúhy lomom a odrazom (...) a polárnu žiaru pohybom častíc v magnetickom poli, nad čím budeme potom žasnúť?

Nuž, môžeme žasnúť nad tým, aký je ten svet zrozumiteľný (v skutočnosti je zrozumiteľnosť lenou z jeho úplne najtajomnejších vlastností). Alebo môžeme žasnúť nad tým, aká je tá polárna žiara napriek všetkým vysvetleniam stále rovnako krásna.

- **Zuzana Mojžišová: *O ženskom písaní* (27, s. 56–57)**

- **Gilbert Keith Chesterton: *Ortodoxia***

- Dobrým cvičením je zkusit vyjadriť svoj názor jednoduchými slovami. Řeknete-li: „Sociální utilitarita nevyhraněného rozsudku je všemi kriminologij uznávaná jako součást naší sociologické evoluce k humanitárnějšímu a vědecktějšímu pojímání trestu.“, můžeme takhle mluvit celé hodiny, aniž se šedá hmota ve vaší lebce znatelně pohne. Začnete-li však: „Chci, aby Jones šel do vězení a Brown určil, kdy má z něho vyjít.“, zjistíte se záchvěvem hrůzy, že je nutno myslet. Učená slova nejsou těžká, těžká jsou prostá slova.
- (...) Vinu možno oddeliť od vinníka, a potom vinu jednoznačne odsúdiť a vinníkovi odpustiť.

- **František Šebej: *Čakanie na Djilasa* (27, s. 78, 80)**

- **Gilbert Keith Chesterton: *Ortodoxia***

- Nikdy sa nám nepodariť zabrániť zneužitiu moci, ak ju nebudeme ochotní obmedziť takým spôsobom, že ju občas nebude možné použiť ani na účely, ktoré budú žiaduce.

- **Tomáš Janovic: *Kozák sa rozpráva s Jajkelem* (28, s. 13, „smutná anekdota Tomáša Janovica“)**

- Uzavrieme obchod. Ja ti nevybijem zuby
a ty mi dáš toľko, koľko by si dal za nový chrup!

- **Miloš Dudáš: *Naše kostolíky sú fenomenálne* (30, s. 24–27, rozhovor Andrea Bána a Jozefa Majchráka)**

- My sa stále stavíme skôr do polohy krpčiarov a na šľachtu, ktorá tu žila, sa pozeráme ako na cudzí, nepriateľský element. Ako najznámejší rodák z Terchovej sa prezentuje zbojník Jánošík, ale nikto už nevie, že odtiaľ pochádzal aj Adam František Kollár, knihovník, historik, pedagóg, filológ, publicista a dvorský radca Márie Terézie, prezývaný aj slovenský Sokrates.

- **František Šebej: *O psoch a ich ľuďoch* (30, s. 76–80)**

- **Elisabeth Marshall Thomas: *The Hidden Life of Dogs***

- [Jedného horúceho dňa si môj muž kúpil kornútok zmrzliny.] S prvým líznutím si všimol, že ho pes pozoruje. Ponúkol mu teda kornútik a čakal, že ho pes jednoducho „schramstne“. Na naše veľké prekvapenie si však pes spôsobne odlizol iba trochu, presne ako môj muž. Ten si teda lizol znovu a zase kornútik ponúkol psovi, ktorý si tiež ešte raz lizol. Tak sa teda tí dvaja striedali a celú zmrzlinu vylízali až na dno kornútika. Manžel si z neho odhryzol. Pes ho pozoroval. Manžel čakal, že pes zhltnie celý kornútik, a tak mu ho ponúkol – ako sa domnieval – naposledy. Pes však odtiahol pysky, až mu bolo vidieť drobné rezáky, a veľmi vybraným spôsobom si odhryzol. Ešte dvakrát sa môj manžel vystriedal so psom, až z kornútika zostala iba špička.

- **Robert Žitňanský: *Apple na zahryznutie* (31, s. 34–38)**

- Microsoft nad Apple zvíťazil a dnes (na trhu operačných systémov) dominuje – aj keď to na takýto výsledok až do konca 80. rokov vôbec nevyzeralo. Hoci bol, a podľa mnohých používateľov dodnes jednoznačne je, systém Apple lepší, vyspelejší a bezpečnejší ako tie od Microsoftu, nakoniec prehral. Nie je to jediný príklad, keď nezvíťazila kvalita, ale lepší pomer cena/výkon (pozri víťazstvo videoformátu VHS nad Betacamom v 80. rokoch).

- **Steve Jobs**

- Hlavná vec je urobiť hlavnú vec hlavnou vecou. (The main thing is to make the main thing the main thing.)

- **Daniel Hevier: *Vtipnejší vyhráva* (31, s. 62–63)**

- [Osobný zážitok Daniela Heviera:]

(...) V električke chlapík rozprával vtip o tom, prečo policajti chodia dvaja. Lebo jeden vie písať a druhý čítať. V tom okamihu vstúpili do električky dvaja policajti, začuli posledné slová a pasažiera legitimovali. Jeden vzal do rúk jeho doklad a hovorí tomu druhému: Píš!.

- **Tomáš Janovic: *Ruka majstra***

- Pán Kohn vyhral v New Yorku v číselnej lotérii 100 miliónov dolárov. Vrhnu sa naňho novinári a pýtajú sa: „Pán Kohn, čo budete robiť s toľkými peniazmi?“. „Neviem.“, vraví pán Kohn. „Mám všetko, čo potrebujem. Možno si kúpim ešte jeden dom pri mori.“. „Ale taký dom stojí len stotisíc. Ešte vám zostane 99 miliónov a 900-tisíc dolárov.“. „Tak si kúpim ešte jedno auto.“. „Ale veď auto stojí len desaťtisíc. Ešte vám zostane 99 miliónov 890-tisíc dolárov.“. „Dám synovi milión. Má síce všetko, čo sa mu zachce...“. „Ale aj tak vám zostane 98 miliónov 890-tisíc dolárov!“. „Hm.“, zamyslí sa pán Kohn. „Naozaj neviem, čo s tými peniazmi urobím.“. V tom sa pánu Kohnovi rozjasní tvár. „Už viem! Dám postaviť Hitlerovi sochu z čistého zlata!“. „Prečo práve Hitlerovi?“, čudujú sa novinári. Pán Kohn si vysúka rukáv košeľa a ukáže vnútornú stranu predlaktia. „A čo si myslíte, odkiaľ som na tiket odpísal tie čísla?!“. „“.

- **František Šebej: *O ľuďoch a ich psoch* (31, s. 76–81)**

- (...) Zaujímavé je, ako málo ľudí, často aj spomedzi tých, ktorí majú psov, si uvedomuje, že pes potrebuje najviac to, čo sám dáva. Potrebuje pocit, že patrí k svorku (teda k pánovi či pánom), potrebuje to mať potvrdené aj stokrát denne, potrebuje spoločnosť „svojich“ ľudí a potrebuje pozornosť, hranie sa, dotyk, pohladenie. To potrebuje omnoho viac než fiktívny „výbeh“ na dvore. Ak to má, je to šťastný pes a dáva to aj najavo. To, že to dáva najavo a ako to dáva najavo, je tým hlavným dôvodom, prečo máme psov. Je nám s nimi dobre.

Preto všetci tí, ktorí hovoria o tom, že psa áno, ale nie do bytu, nevedia o psoch nič. Nanajvýš vedia, ako psi vyzerajú a vedia sa pýtať, nie príliš bystro, či „hryzie“ a či „poslúcha“. Pes žije vonku rovnako rád ako vnútri, ak sú tam „jeho“ ľudia. Je to predovšetkým a v prvom rade sociálne zviera. Ak sú „jeho“ ľudia v dome, ktorý je pred ním trvalo zavretý, a on sám vonku na dvore, pohľad na hviezdnatú oblohu mu samotou a pocit ostrýnenia nevylicí, ani si sám nezašportuje behaním po dvore.

- **Eva Čobejová: *Zakomplexovaná bytosť?* (32, s. 21)**

- (...) Psychológia uznáva čosi ako sebanapĺňajúce poslanstvo – teda keď človek prijme negatívnu predpoveď, tak ju potom môže aj sám nevedome napĺňať.

- **Jana Želinská: *S Janou Želinskou o používaných farbách* (32, s. 62, rozhovor Martina Mojžiša Farby farieb)**

- (...) Arzen obsahovali aj umelé pigmenty, ako Scheelova zeleň a svinibrodská zeleň, ktoré sa používali v 19. storočí najmä pri výrobe tapiet. Vo vlhkom prostredí sa prostredníctvom húb uvoľňoval arzen do ovzdušia a vyvolával halucinogénne účinky – hovorilo sa tomu plávajúce izby. Tieto izby sa považovali za akési mysteriózne miestnosti, a až v 20. storočí sa zistilo, že to má na svedomí arzen.

- **Robert Žitňanský: *Sun-c': Umění války* (32, s. 65, Kniha)**

- **Sun-c': *Umění války***

- Zvíťazí ten, kto vie, kedy je lepšie bojovať a kedy je lepšie nebojovať.

- **Tomáš Zálesák: *To smrtiace kúzlo extrému* (32, s. 76–81)**

- Náboženstvo možno chápať aj ako „antrologickú konštantu“, ako odpoveď na isté podnety a problémy ľudského bytia a vedomia, ktoré nezmiznú ani s rozvojom vedy, ani s rozvojom civilizácie. Moderné radikálne ideológie môžu byť v tomto zmysle samy prejavom dezorientovanej náboženskej potreby. Skutočnosť, že človek si náboženstvo v istom zmysle „tvorí“, ešte nesvedčí proti existencii Boha ani proti pretrvávaniu náboženských predstáv.

- **Martin Mojžiš: *Šport, politika a vojna* (33, s. 44–45)**

- Štyri dni pred turnajom [v póle v roku 1899] sa Churchill pošmykol na schodoch a pri páde si vykĺbil rameno. To znamenalo, že nebude súťažiť. Napriek tomu sa na naliehanie spoluhráčov na turnaji zúčastnil a odohral všetky zápasy.

V prých dvoch nastúpil s laktom priviazaným k telu, čo je pri kolektívnej hre spočívajúcej v ovládaní cválajúceho koňa a odpaľovaní lopty dlhou palicou pomerne výrazný hendikep. Jeho úlohou bolo pohybovať sa na ofsajdovej čiare a viazať tak obrancu súpera, čím sa otváral priestor na útoky spoluhráčov.

Táto taktika sa ukázala celkom úspešná, mužstvo sa prebojovalo až do finále, kde už Churchill mohol hrať síce s bolesťami, ale s voľnou rukou. Tou rukou dosiahol hetrik a prispel tak k víťazstvu 4:3 nie celkom zanedbateľnou mierou.

A čo to má spoločné so svetovou politikou? Veľa nie, ale mohlo mať. Keby Adolf Hitler dokázal správne prečítať túto športovú historku, možno by lepšie pochopil, koho to vlastne proti sebe má. Že proti nemu stojí muž schopný bojovať aj bez ruky. Že tomuto mužovi dokážu jeho spoluhráči veriť natoľko, že na tej nevládnej ruke vlastne nezáleží. A že tento muž a jeho spoluhráči dokážu byť nepoddajní až na hranicu normálnosti. V športe, aj inde.

• **Ilja Ruppeldt: *Roger is back!* (33, s. 76–81)**

- Približne v tridsiatych rokoch minulého storočia začalo veľa štátov – aj pod vplyvom hospodárskej krízy – vykonávať hospodárske aktivity, ktoré za normálnych okolností majú robiť ľudia a trh. A ako sa ukazuje, ľuďom neprekáža, keď sú uplácení ich vlastnými peniazmi.
- (...) Keď niekoho zvýhodníte, zároveň to znamená, že niekto na to dopláca.
- Radový občan vám povie, že on nemá peniaze na to, aby platil svojim deťom súkromné školy a zdravotníctvo, hoci by si to želal. Oni, žiaľ, nerozumejú tomu, že tieto veci štát platí z ich peňazí.

• **Štefan Hríb: *40 rokov* (34, s. 3, editorial)**

- Reformní komunisti, všetci tí Šikovia a Smrkovskí a Kočtúchovia chceli naozaj zmenu, naozaj chceli viac diskusie a menej cenzúry, trochu viac slobody a trochu menej Moskvy, ale nikdy nenašli odvahu chcieť slobodu celú a pre všetkých.
- (...) Rok 1968 je najmä na Slovensku spojený s menom Alexander Dubček, a je to spojenie, ktoré tu vyvoláva akúsi až posvätnú hrdosť. Ani tá však nie je poctivá. Ten usmievavý človek, ktorý sa nebál hovoriť z hlavy a skákať z mostíka, nasadil komunistom ľudskú masku. Ale pod ňou ostalo všetko po starom. Aj u neho. Poďme po poriadku – Dubček bol komunista od počiatku zločinnej diktatúry. Neprekážala mu megakrádež, ktorú v roku 1948 jeho súdruhovia nazvali znárodnením, bez protestov strávil ubližovanie demokratom, ponižovanie duchovných, sestričiek i mníchov, bez súcitu hľadel dokonca aj na ďalších a ďalších uväznených kolegov z vlastnej strany, ktorí sa znepáčili Moskve. Mlčal aj pri neskorších monstrprocesoch, v ktorých sa mučením odhaľovalo sionistické sprisahanie. A mlčal aj pri do neba volajúcich popravách. Mlčal, a len preto stúpал vyššie a vyššie. Po chrbtoch a životoch iných. A keď po nich dostúpал najvyššie, zlyhal opäť. Bol naivný v odhade Rusov, a zbabelý v nesení dôsledkov. Podpísal kapitulantské moskovské protokoly, hoci nemusel (František Kriegel nepodpísal, a tým ho navždy usvedčil), o rok podpísal aj zákon, ktorý umožňoval biť ľudí na ulici len preto, že stále ešte kričali na jeho podporu. Potom si vzal omrvinky, ktoré mu ponúkli, vrátane postu veľvyslanca okupovanej krajiny. A keď prituhlo, až do roku 1989 sníval o tom, že ho komunisti rehabilitujú. V čom je toto osobnosť a čo si z neho možno vziať za príklad?
- Na rok 1968 možno spomínať ako na pokus komunistov premaľovať vlastné zlo, nie ako na svetlý okamih našich dejín.

• **Jozef Majchrák, Tomáš Galis: *Mal 21. august 1968 alternatívu?* (34, s. 16–23)**

- Naše mobilizačné plány v roku 1968 počítali s inými hrozbami ako so Sovietskym zväzom. Najdôležitejšie pluky boli stále lokalizované na nemeckých a rakúskych hraniciach, teda na presne opačnej strane, než bolo potrebné. Podľa týchto plánov sme mali zadržať prvý útok imperialistov do času, kým nepríde sovietska armáda na pomoc. Ako hovorí [slovenský historik Stanislav] Sikora: „My sme ani nemali vlastné velenie, ani vlastné spravodajstvo... Keby sme mobilizovali a chceli bojovať, tak by to bola brutálna katastrofa.“. Navyše, ZSSR bol náš spojenec v rámci Varšavskej zmluvy a (...) pomáhal budovať našu armádu, takže o nej mal detailné informácie.
- Ani 21. augustu, ani tomu, čo prišlo po ňom, sa nedalo vyhnúť. V tom spočíva jeho tragédia.

• **Peter Zajac: *Pamätajte si, že nie ste na ceste sami* (34, s. 82, .píše peter zajac)**

- (...) Skutočná sloboda znamená, že človek nie je otrokom svojich príjmov a úspechov.

• **Milan Lasica (34, s. 82, .bodka milana lasicu)**

- (...) Tak ako žena nemôže byť iba trochu tehotná, ani národ nemôže byť len trochu slobodný.

• **František Šebej: Čo teraz? (35, s. 21)**

- **americký diplomat George F. Kennan**
 - Na svojich hraniciach pozná Rusko iba vazalov a nepriateľov.

- **Tomáš Janovic: *Slovenčina je presná*** (36, s. 13, „smutná anekdota Tomáša Janovica“)
 - Populisti vždy sľubujú (v)raj na zemi.
- **František Novosád: *Vidíme sa najmä cez Liptáka a Mináča*** (36, s. 22–23, rozhovor Evy Čobejovej a Jozefa Majchráka)
 - Viete, v takom Poľsku či Rusku stojí intelektuálna vrstva na pevnejších nohách. S ruským intelektuálom môžu režimy robiť, čo chcú, ale keď máte za sebou Dostojevského a Tolstého, tak ten vidíte úplne inými očami, ako keď máte za sebou Kukučína, Urbana – a navyše ich ešte ani nečítate. To isté platí o poľských intelektuáloch, tá tradícia je silnejšia a viac prispieva k identite, k schopnosti vidieť svet kultivovanejším spôsobom. Táto intelektuálna neukotvenosť je na Slovensku problémom tak u intelektuálov, ako aj u vnímateľov. Slovenský vnímateľ je v tomto zmysle slabší ako ten poľský či ruský. Nie je tam tá spoločná zásoba tých istých interpretácií alebo pochopenia sveta. Ruský intelektuál sa môže spoľahnúť na to, že keď použije prirovnanie, ktoré je charakteristické pre Dostojevského, milión ľudí mu porozumie. Slovenský intelektuál sa na žiadnu takú schému nemôže spoľahnúť, preto sú tie texty také rozmazané, blatisté. Slovenskí intelektuáli navyše považujú za akúsi vec prestíže byť kritickejší k vlastnému základu, každý by najradšej rozbíjal mýty. Má to dosť deštruktívny charakter.
 - Robert Fico je typický odchovanec Právnickej fakulty osemdesiatych rokov. To bola liaheň štátnych úradníkov. Nebola to právnická fakulta v pravom slova zmysle, ale vysoká škola administratívy. Spôsob myslenia jej študentov bol orientovaný tak, že ich poslaním v štáte je stáť za politikmi a byť tými, ktorí veci realizujú. Na Ficovi to vidno. Rozmýšľa nie v stratégiách, ale v kategóriách konkrétnych prípadov. Tu je nejaká konkrétna skupina ľudí, ktorá má problém, ako ho vyriešime? Je to politika konkrétnych káuz. Bežný slovenský volič to prijíma a možno si povie niečo v duchu starého nemeckého politického hesla – ak má niekto vízie, nech navštívi psychiatra.
- **Tatjana Pecháčová** (40, s. 5, Ad Daniel Hevier: *Posledné básne* (.týždeň 37/2008))
 - **Janko Jesenský ((jeho posledná báseň))**
 - Mne mladých kvetov pri trhaní žalostne srdce zanôti:
nie, netrhajte, milostpani, rozplamenené životy,
nekladte mŕtvolky ich na stôl jednu ku druhej do vázy,
je krajší kvet, kde predtým rástol a tešil mnohých sto razy.
- **František Šebej: *Za mier, opäť raz*** (43, s. 76–81)
 - Diplomacia je bezmocná voči motivácii bojujúcich strán, ak [tá] je stále mocná. Diplomacia je bezmocná, ak má niektorá z bojujúcich strán pocit, že môže zvíťaziť (...), ak zároveň druhá strana nepovažuje vojnu za stratenú. Diplomacia je bezmocná, ak je bilancia pokračovania vo vojne pre niektorú stranu konfliktu výhodnejšia než bilancia mieru uzavretého za súčasného stavu konfliktu. Diplomacia je bezmocná, ak jedna zo strán (môže sa stať, že aj obe) jednoducho nemá v programe mier, ale úplné zničenie protivníka či získanie jeho teritória. Diplomacia je bezmocná zoči-voči sektárskemu, náboženskému či ideologickému fanatizmu. Diplomacia je bezmocná voči apokalyptickým fantazmagóriám. Diplomacia nevie odtrániť z konfliktu nenávisť.
- **Ladislav Kvasz: *Medzi umením a vedou*** (44, s. 48–49)
 - Keď porovnáme renesančné obrazy s obrazmi z predošlého obdobia, zistíme, že gotickým obrazom chýba hĺbka. Jednotlivé postavy sú poukladané jedna vedľa druhej, dom vedľa domu, hora vedľa hory, bez najmenej snahy o zachytenie hĺbk.

V literatúre sa možno dočítať, že je to v súlade s cieľmi maľovania. Úlohou maliara nebolo maľovať svet taký, aký sa mu javí, ale maľovať ho taký, aký skutočne je. Vzdialené predmety sa nám síce javia menšie, ale ony sa také iba javia, v skutočnosti také nie sú. Preto ich ani netreba menšie maľovať.
 - Renesancia prináša nový prvok aj do umiestnenia predmetov na obraze. V gotickom maliarstve je veľkosť postavy úmerná jej významu. Najdôležitejšia osoba je najväčšia a na obraze zaujíma centrálnu postavu. Naproti tomu renesančné maliarstvo, aj keď zachováva významné miesto pre centrálnu osobu, ostatné prvky už zobrazuje tak, ako sú voči tejto ústrednej postave umiestnené v priestore. Preto je ich miesto na obraze dané nielen významom, ale aj polohou v priestore.
 - Skvelou ilustráciou využitia princípov perspektívy je práve obraz Mona Lisa (1505). Z geometrického hľadiska je zaujímavá jedna zvláštnosť. Obzor na ľavej strane akoby ležal omnoho nižšie než obzor na strane pravej. Ak svoju pozornosť sústredíme na ľavú stranu obrazu, vyzerá žena vyššia alebo vzpriamenejšia, než keď sa sústredíme na pravú stranu. A s touto zmenou našej východiskovej pozície sa mení aj jej tvár. Takto vlastne ambivalencia polohy horizontu na obraze znemožňuje zaujať jednoznačný pohľad. Obraz vyvoláva ustavičné

kolísanie pohľadu medzi jemným podhľadom a pohľadom priamym. Horizont bráni nášmu pohľadu spočinúť na jednoznačnej úrovni, a tak ustavične kolíšeme medzi dvoma polohami, čo vnímame ako nejednoznačnosť pohľadu samotnej Mony Lisy. To dodáva obrazu tajomnosť a príťažlivosť.

- **Milan Lasica** (44, s. 82, .bodka milana lasicu)

- **vysvetlenie súčasnej finančnej krízy od známeho M. L. z Francúzska**

- V jednej indickej dedinke istý muž oznámil, že kúpi opice po 10 dolárov. Dedinčania začali chytať opice a predávali mu ich. Výskyt opíc sa, pravdaže, znižoval. Takže muž zvýšil cenu na 20 dolárov. Po čase bolo opíc ešte menej. Muž zvýšil ponuku najprv na 30 dolárov, potom na 50 dolárov na kus. Odletel do mesta a obchodovaním poveril svojho asistenta. Ten povedal dedinčanom: „Všetky pochytené opice sú v kletke, predám vám ich za 35 dolárov, a keď sa šéf vráti, môžete mu ich predať po 50 dolárov.“. Dedinčania nakúpili opice za posledné peniaze. Tí dvaja muži sa tam už neukázali. Len opíc bolo toľko ako predtým.

- **Alexander Tomský: Kunderu by som nikdy nevydal** (45, s. 22–25, rozhovor Martina Hanusa a Jaroslava Dianišku)

- (...) Tá hlavná príčina, prečo mal komunizmus taký úspech u inteligencie, je potreba náhradného náboženstva. Je to dlhý príbeh, od racionalizmu cez nacionalizmus po boľševizmus a robotnícke hnutia, ako sa inteligencia snažila vytvoriť nejakú alternatívu a vždy sa stavala proti liberalizmu, právam jednotlivca. Ale v histórii nemôžeme hľadať jednu príčinu, je ich vždy viac. Problém sa začína s pádom náboženskej inteligencie v období renesancie, odvtedy platí, že protinábožensky naladená inteligencia sa nechá ľahko niečím oblafnúť. Potreba viery, ktorá má nahradiť tú stratenú, je veľmi silná, a následne sa pod vplyvom ľudí ako Rousseau priamo štylizuje do roly nového kňazstva. Nahrádza duchovné vákuum.

- Na to, aby sa podarili reformy, potrebujete biedu.

- **Martin Mojžiš: Magické oko** (45, s. 46–47)

- (...) [Obe] oči umiestnené na prednej strane tváre (...) je zdanlivo nezmyselná, pretože vidíme vlastne dvakrát to isté, ale v skutočnosti nejde o plytvanie očami. Každé oko totiž vidí trochu odlišný obraz, a to umožňuje vnímanie hĺbkky.

Načo je dobré vnímanie hĺbkky? Je dobré na odhad vzdialenosti vecí pred nami. Kto potrebuje taký odhad vzdialenosti? Nuž, antilopa ani veľmi nie. Pri zháňaní potravy jej na tom príliš nezáleží (keď stojíte v tráve, nie je problém trávu nájsť) a ani keď zbadá geparda, tak vlastne nepotrebuje vedieť, ako je ďaleko – utekať treba tak či tak. Ale taký gepard, ten pri naháňaní antilopy dobrý odhad vzdialenosti určite ocení. A nielen gepard. Poloha očí nás usvedčuje, že evolučne sme skôr predátori ako korisť.

- **Alexander Tomský: Veselá politologie podle G. K. Chestertona** (45, s. 82, .píše alexander tomský)

- Spoločnosť má svá kolektívne práva, není pouhým součtem osamělých jedinců. Socialismus je ale mechanická, materiálně rovnostářská koncepce byrokratického státu a útok na soukromý majetek, nejstarší a nejzákladnější instinkt lidstva.

- **G. K. Chesterton**

- Člověk musí být neuvěřitelně chytrý, aby vydělal velké peníze, a neuvěřitelně prázdný, aby je vydělat chtěl.
 - Na otázku deníku The Times, co by se mělo zásadně na světě změnit, odpověděl Chesterton opravdu lapidárně: „Vážení! Já. Srdečně, G. K. C.“.

- **Tomáš Janovic: A stále dokola** (46, s. 13, .smutná anekdota Tomáša Janovica)

- Jedni naľavujú,
druhí napravujú.

- **Štefan Hríb: Show must go on** (46, s. 18–25)

- John McCain, nudný a nezaujímavý, ešte v septembri viedol, dokonca dosť jasne. Až prišla finančná kríza. Rozhodla. Ľudia sa zľakli, a vinu pripísali vládnucim republikánom. Tak to býva. Nikto si už nespomenul, že zákon, ktorý nezodpovedne rozdával hypotéky aj tým, čo na ne nemali, presadil ešte Clinton. Ten zákon napokon vyhral demokratom voľby.

- **Rudolf Zajac: Populistov strach** (46, s. 40–41)

- Určite pri pečení rožkov nikomu ani nenapadne, aby pekárovi kupoval múku štát, alebo aby dopravcovi zaplatila pohonné hmoty poisťovňa. Ak by to tak bolo, na jeden rožok by sme potrebovali kilo múky a na jeden kilometer aj 10 litrov nafty.
- **fotograf Philip Jones Griffiths: *Dotieravý*** (46, s. 50–25, rozhovor Juraja Mravca a Viktora Vojteka)
 - Keď raz vo fotografii začnete inscenovať, strácate všetko, čo fotografii dáva silu a moc, autentickosť. To potom môžete začať robiť koláže či maľovať. Ale to budete vy, nie realita.
- **Sean Gabb: *Slobody sa nedožijem*** (47, s. 26–28, rozhovor Lukáša Krivošíka)
 - Verím, že v kresťanstve je myšlienka slobody implicitne prítomná a slobodu si vyžadujú aj trhy. Ak ste teda kresťan, musíte veriť v možnosť voliť si medzi dobrom a zlom, čo si vyžaduje politické, sociálne a ekonomické prostredie, kde majú ľudia najvyššiu realizovateľnú možnosť voľby. Zdá sa mi, že niektorí kresťania, zvlášť stredoeurópski kresťanskí demokrati, majú pomýlenú predstavu o tom, ako trhy fungujú. Oni síce veria, že trhy sú efektívne, čo dnes, nakoniec, popiera málokto, ale zároveň sa im zdá, že vedú k nemorálnym dôsledkom. Že niektorí ľudia sa stanú veľmi bohatými, iní zase veľmi chudobnými, čo sa, samozrejme, vníma ako nespravodlivé. A ak pod „voľnými trhmi“ rozumiete dnešné preregulované korporátne trhy, tak v tej nevôli je veľká dávka pravdy.
 - (...) Mnohí kresťanskí demokrati nerozumejú argumentom konzervatívcov a libertariánov. Všimol som si to už pred 25 rokmi. My na pravici, teda libertariáni a konzervatívci, sme vždy veľmi dobre rozumeli, o čo ide našim oponentom, čítali sme totiž Marxa, Foucaulta, Derridu, Marcuseho. Som si však istý, že len veľmi málo kresťanských demokratov čítalo Johna Stuarta Milla, Hayeka, Ayn Randovú alebo Miltona Friedmana. Len veľmi málo kresťanským demokratov na európskom kontinente, o socialistoch ani nehovoriac, si uvedomuje rozsah a rôznorodosť učenia v rámci britskej liberálnej tradície. Títo ľudia vidia jednu vetvu tej tradície a povedia: „toto sú slobodné trhy a nepáči sa nám to“. No a keď sa potom spýtate nejakého dobrého kresťanského demokrata, čo si vlastne predstavuje pod slobodnými trhmi, tak opíše niečo, čo sa ani mne nepáči, pretože to slobodné trhy v skutočnosti nie sú.
- **Lukáš Krivošík: *Sociálny štát v starom Ríme*** (47, s. 76–81)
 - Moderní ekonómovia zaoberajúci sa štátom blahobytu vedia, že sociálne opatrenia zvyčajne nevyriešia spoločenský problém, ale ho, naopak, často prehĺbia vytvorením dodatočných stimulov na problémové správanie. Inými slovami, keď niekomu platíte za to, že je chudobný, nebude chudobných menej, ale viac, pretože vedia, že za to dostanú peniaze.
- **Paul Johnson: *Nepriateľia spoločnosti***
 - Pokiaľ energiu zabezpečovali svaly otrokov, neexistoval žiadny tlak, aby sa niekto venoval vymýšľaniu strojov. Neschopnosť zbaviť sa otroctva, či dokonca vidieť v ňom niečo zavrhnutiehodné, spôsobila, že Rimania sa ocitli uzavretí v pasci svojich vlastných problémov.
 - Rímska spoločnosť mala na svojom vrchole určité znaky liberálneho politicko-ekonomického systému, ktoré jej umožnili vybudovať veľkú civilizáciu. Išlo najmä o komplexnú právnu úpravu vlastníckych a záväzkových vzťahov, obrovský trh, zahŕňajúci celé Stredomorie, bezpečné a relatívne rýchle komunikácie (či už po mori, alebo hustej cestnej sieti), deľbu práce a živý obchod, vládu zákona, nízku daňovú záťaž a relatívnu kultúrnu toleranciu. Avšak ich usporiadanie malo aj inštitucionálne limity v podobe otroctva, nerozvinutého bankovníctva či právnej nedôvery voči korporáciám s obmedzeným kapitálom, oddeleným od súkromného majetku. Na zničení rímskej civilizácie sa v jej posledných storočiach výrazne spolupodieľali: regulácia cien, úrokov a miezd, inflačná politika cisárov, vysoké dane, skorumpovaná totalitná byrokracia a sociálny štát. Rimania, ako ľudia posadnutí poriadkom, organizáciou a represiou, riešili každý problém spôsobený štátom ďalšími štátnymi zásahmi. Žiaľ, ide o logiku, ktorou je ovládaná aj naša vlastná civilizácia.
- **Tomáš Janovic: *Najprv počúvame*** (48, s. 13, .smutná anekdota Tomáša Janovica)
 - Populistu najprv počúvame a potom poslúchame.
- **Jaroslava Vojtek: *Iba otváram brány*** (48, s. 24–27, rozhovor Andreja Bána a Jozefa Majchráka)
 - Je mi ľúto, že dnešní študenti už nezažijú nakrúcanie na klasický materiál. Lebo to bol poctivý prístup k filmu. Mali sme šesť škatúl po desať minút, jedna stála päťtisíc korún. Na ten materiál sme mali natočiť pätnásť minút rozprávania. Takže na tému som sa musel pozeráť veľmi disciplinovane a zodpovedne už v literárnej príprave, v spoznávaní človeka. Musel som si dobre rozmyslieť, kedy spustím kameru – lebo materiál „tiekol“.

• **Milan Lasica** (48, s. 82, .bodka Milana Lasicu)

- Toto brojenie proti konzumnej spoločnosti ide niekedy človeku poriadne na nervy. Ako všetko, čo zaváňa sno-bizmom. Boj proti konzumu „in“. A s ním spojené formálne protesty proti tzv. amerikanizácii. Čo pod pojmom konzum a amerikanizácia bojovníci rozumejú? Konzum je, že nakupujeme, nakupujeme a nakupujeme. Ale už menej sa hovorí o tom, že keď nakupujeme, nakupujeme, nakupujeme, musíme aj vyrábať, vyrábať, vyrábať. Aby sme mali čo nakupovať, nakupovať, nakupovať. A kto vyrába, vyrába, vyrába, ten musí aj zamestnávať, zamestnávať, zamestnávať. Nepriatelia konzumu nechcú nakupovať, možno ani vyrábať, ale chcú byť zamestnaní. Lebo byť nezamestnaným, to nevoní ani nepriateľom konzumu a odporcom amerikanizácie.
- Američanom, ako sa zvykne s obľubou hovoriť aj medzi inteligentnými ľuďmi, ide len o ropu. Možno. Ale prečo? Aj preto, aby sa inteligentní ľudia mohli vyvážať na autách a cestovať lietadlami. Tento argument inteligentní ľudia neakceptujú. Chcú sa vyvážať, ale bez ropy.
- Prečo bojovníci proti konzumu nechodia pešo alebo koňmo? Sme proti amerikanizácii, ale máme po dve autá. Auto vymysleli Američania, bodaj skazu vzali. Dobré, kašlime na ropu, na elektrinu, na žiarovku (kurva Edison, Američan) a vráťme sa... k čomu? K petrolejkám? Aj tie musel niekto vymyslieť ako zlepšovák oproti sviečkam. Každý chce mať teplú vodu, furt, každý sa chce voziť, všetci sa majú lepšie ako pred sto rokmi. A čím sa majú lepšie, tým viac pindajú. Lebo pindanie je sprievodným znakom blahobytu.

• **Štefan Hríb: *Odchádzanie Václava Havla*** (49, s. 3, .editorial)

- [Havlova hra] *Odchádzanie* je o ľuďoch, ktorí v politike končia, trochu aj o tých, ktorí do nej prichádzajú, a ešte aj o tých, ktorí sa pohybuju v jej okolí. Zaujímavá príležitosť. Lenže všetci, úplne všetci, sú v hre predstavení ako smiešne figúrky, ktoré z moci a peňazí odvodzujú svoju hodnotu, takže keď fleky stratia, strácajú aj seba. Politici sú ako hyeny, čo žijú z daní iných, nezrelé bytosti, pubertálne sa uisťujúce o svojej genialite frajerkami, domami a učesanými frázami z prejavov. Pravicoví tupci, čo ničia prírodu, ctelia menšieho štátu, teda štátu bez rozmeru a duše. Toto primitívne garde je, samozrejme, bežné, takto vidia veci verejné – naše krčmy aj povrchné salóny, ale Havel? Takto plytké vybavenie sporu s Klausom je nielen nefér, ale najmä prekvapujúco nevkusné. Žiadna existenciálna dráma, ani skutočná absurdita života, len lacnučké ukázanie prstom na iných. Škoda.

• **Tomáš Janovic: *Dobrý deň*** (49, s. 13, .smutná anekdota Tomáša Janovica)

- Keď vojde zlo, tak povie „Dobrý deň, ja som dobro!“.
Keď vojde dobro, povie iba „Dobrý deň“.

• **František Šebej: *Paranoja revolucionára*** (49, s. 76–81, .kritická príloha)

- Teórie o svetových sprisahaniach sú ópiom pre ľudí lenivých duchom. Svet je zložitý a hrozivý, a preto, ak im niekto ponúkne hrstku sprisahancov, ktorí z úzadia riadia chod sveta, pociťujú úľavu. Zrazu všetkému rozumejú. Konšpiračné teórie sú najrozšírenejšími narkotikami modernej doby.
- (...) Konšpiračná teória má s reálne existujúcimi sprisahaniami dialektický, ba dá sa povedať, že kauzálny vzťah. Nereálne konšpiračné teórie mávajú totiž spravidla veľmi reálne následky – najmä pre domnelých sprisahancov. Dve ideológie, bilanciou svojich obetí najničivejšie počas celých ľudských dejín, fašizmus a komunizmus, začali svoju politickú kariéru ako konšpiračné teórie. Fašizmus, presnejšie Hitlerov nacizmus, bol formulovaný ako konšpiračná teória o svetovom sprisahaní Židov proti árijskej rase. Komunizmus v Marxovej, a potom omnoho intenzívnejšie v Leninovej hlave, bol zase konšpiračnou teóriou o sprisahaní svetového kapitálu a imperialistov proti proletariátu. Neskôr Stalin povýšil generovanie konšpiračných teórií o sprisahaniach proti nemu a komunizmu na ústredný motív svojho vládnutia – s veľmi krvavými dôsledkami.
- (...) E-dav (...) [sú] diskutéri, ktorí sa notoricky schádzajú pod článkami v internetovom vydaní SME a v iných online periodikách. Zídu sa, zlietnu, kedykoľvek je v názve či obsahu reč o Amerike, Izraeli, Židoch, alebo aj pri menách spojených s novembrom 1989, Občianskym fórom či VPN, ako Havel, Gál I či Zajac. Alebo Budaj. Niekedy to trvá sotva minútu od objavenia sa článku či rozhovoru na internetovej stránke, a už sú tam so svojou zlosťou, nenávisťou, verbálnymi kameňmi a chuťou lynčovať, alebo aspoň j urážať, špiňať. A so svojou paranojou a konšpiračnými teóriami. Sú to ľudia v „e-kuklách“ skrytí za absurdnými - „nickmi“, tajaci úzkostlivo svoju identitu a užívajúci si beztrietnosť i anonymitu na prekračovanie všetkých noriem, ktoré platia pre komunikáciu civilizovaných ľudí.

Keď sa človek na tento „e-dav“ pozrie chladnými štatistickými očami, zistí, že to zatiaľ nie je tisíchlavý dav, ale možno niekoľko desiatok sociopatických „závislakov“, ktorí každý deň, celé týždne, mesiace, možno už roky,

trávia neuveriteľné hodiny vyplúvaním stoviek „diskusných príspevkov“, ktoré javia znaky stereotypie. Možno, že v prestávkach medzi týmito internetovými „tripmi“ aj pracujú či majú rodinný život. Hoci, ktovie... Pozornejší čitateľ si dokonca môže všimnúť, že kopírujú ten istý, spravidla paranoidný či konšpiratívny „príspevok“ opakovane do diskusií pod rôznymi článkami. Tak trochu sa vnucuje asociácia so závislými hráčmi na hracích automatoch, ktorí sa od nich nevedia odtrhnúť a hádzu do nich v akomsi tranze mincu za mincou. Až na to, že títo tam nehádzu mince, ale kúsky svojej zlosti a paranoje a tie sa im, na rozdiel od mincí vo vreckách závislých hráčov, zdá sa, nikdy neminú.

- Ľudské spoločenstvo má svoj príbeh, svoje dejiny, a v nich okamihy, ku ktorým sa môže vracaf s úctou a čerpať z nich svoj étos. Ak také nemá, respektíve, ak sa podarí tie okamihy prerozprávať z ich heroickej podoby do podoby špekulantských kamufláží, spravodajských hier a sprisahaní, je to spoločenstvo na ceste k rozkladu. (...)

Ten rozklad môže mať tri podoby. Prvou, najznepokojujúcejšou, je morálny rozklad, ktorý už nastal v obrovskom rozsahu. Západ Európy, ktorého je Slovensko súčasťou, či už sa k tomu hlási, alebo nie, posadnutý bludmi a dezinterpretáciou sveta, prestáva rozpoznávať dobro a zlo. Zdravý morálny úsudok postupne nahrádza paranoja a iracionálna nenávisť (na myslím mám napríklad nesvätú fúziu antisemitizmu a antiamerikanizmu). Demontáž morálnych autorít pomocou konšpiračných teórií prináša so sebou hodnotový relativizmus, cynizmus a legitimizuje každému darebákovi jeho vlastné darebáctvo, každému zbabelcovi jeho vlastný nedostatok odvahy a každému kolaborantovi s diktatúrou dáva mravné rozehrešenie. Obrazne povedané, bezbožnosť sa začína diskreditáciou svätých. Presne to potrebujú nepriatelia morálky a slobody – svet, v ktorom niet skutočne čistých ľudí, ani skutočne mravných a odvážnych – iba oportunisti a kmíni ako oni sami. V takom svete niet nijakej morálnej viny, lebo niet autority, ktorou by sa dala morálna vina merať. V takom svete sa dá osopíť nadávkou na skutočnú morálnu autoritu a cítiť sa pritom na koni.

- Ľudia, ktorí veria na fiktívne sprisahania, sú zväčša slepí k symptómom skutočných sprisahaní. Politickým dôsledkom viery v konšpiráciu je spravidla aj sklon zakladať protikonšpiráciu. To bol príbeh fašizmu i komunizmu. A to je aj príbeh všetkých tých hlupákov v rôznych operetných uniformách, ktorí opäť pochodujú po Maďarsku, Slovensku a ďalších európskych krajinách. Ak ich uvidíte, vedzte, že vidíte pochodovať konšpiračné bludy.

- **Marek Huňát: *Pešiáci a ich Smetana* (50, s. 62–64, rozhovor Juraja Kušnierika s basgitaristom skupiny Tata boys)**

- (...) Neverím, že niekto, kto vystúpi pred ľuďmi, nemá žiaden strach či trému. Určite ho majú aj Stonesi po štyridsiatich rokoch. A myslím si, že to je tak dobre. Je to znak toho, že ti na tom, čo robíš, záleží.

- **Juraj Macko: *Aforizmy Juraja Macka* (51–52, s. 50)**

- *Ekonomicko-politické cykly*
Prezieravosť pravice
strieda prezieravosť ľavice
- *Náučný slovník*
Čo znamená vyvlastnenie?
Máme právo, vy vlastne nie.
- *Diabolský inzerát*
Kúpim Tvoju češť.
Za koľko JU DÁŠ?
- *Nemčina pre pokročilých*
Socialistická banka = BANK ROT
- *Antropológia holokaustu*
Človek je korunou zverstva.
- *Stále aktuálne príslovie*
Do pekla vedie cesta širokorozchodná.

- **Martin Mojžiš: *Narušená symetria* (51–52, s. 66–67)**

- Symetria je estetika idiotov – hlása jeden z aforizmov poľského básnika Juliana Tuwima. Nie je známe, či sa chcel Tuwim týmto aforizmom rúhať, ale faktom je, že zalichôtku Stvoriteľovi to považovať nemožno. Všetko

totiž nasvedčuje tomu, že symetrie hrajú úplne zásadnú úlohu v najhlbších prírodných zákonoch, ktorými sa riadi tento svet.

Tými zákonmi sú podľa našich súčasných vedomostí fyzikálne zákony charakterizujúce vzájomné pôsobenie (interakcie) elementárnych častíc. A všetky tieto fundamentálne zákony sú založené na symetriách. Dalo by sa dokonca povedať, že symetrie sú základom týchto zákonov. Fascinujúca na symetriách pritom nie je len ich dôležitosť, ale aj ich rozmanitosť – kľúčovú úlohu zohráva vo fyzike elementárnych častíc hneď niekoľko rôznych symetrií. A hádam ešte fascinujúcejšia je skutočnosť, že mnohé z týchto fundamentálnych symetrií nie sú absolútne – že sú takým či onakým spôsobom narušené. Nuž, a tie narušenia hrajú spravidla rovnako dôležitú úlohu ako tie symetrie.

- Takmer pred sto rokmi ukázala nemecká matematická Emmy Noether, že zo symetrie vzhľadom na posunutia v čase vyplýva zákon zachovania energie, zo symetrie vzhľadom na posunutia v priestore zákon zachovania hybnosti a z rotačnej symetrie zákon zachovania takzvaného momentu hybnosti. A to sú dosť dôležité zákony.

- **Jaroslav Dianiška: *Vianoce plné nepokoja* (51–52, s. 70)**

- Zaujímavý kontrast k vnímaniu a zobrazeniu Vianoc ponúka Biblia a poradie sviatkov v cirkevnom kalendári. Keď sa zamyslíte nad tým, že Kristus sa narodil v maštali, že druhý sviatok vianočný je sviatkom sv. Štefana mučeníka, a ešte pred koncom roka si pripomenieme obeť svätých Neviniatok či útek svätej rodiny do Egypta, ponúka sa nám trochu iný obraz a zo sviatkov pokoja máme zrazu sviatky plné nepokoja.

- **Lukáš Krivošík: *Tajomstvo zmyslu života* (51–52, s. 104–109)**

- V nenormálnej situácii je (...) nenormálna reakcia znakom normálnosti.
- [Franklovi sa] raz (...) stalo, že sa v noci zobudil vedľa stonajúceho spoluväzňa, ktorého očividne kvárila nočná mora. Už-už ho chcel zobudiť, no potom si uvedomil, že žiadny zlý sen nemôže byť horší ako realita, v ktorej sa nachádzajú.
- Frankl si všimol, že ľudia, ktorí na slobode viedli bohatý vnútorný život, často prežili aj napriek slabšej telesnej konštitúcii. Vďaka únikovému priestoru sa totiž vonkajšiemu svetu dokázali ľahšie prispôsobiť.

- **V. E. Frankl**

- [Kto je človek?] Je to bytosť, ktorá vymyslela kremačné pece. Je to však súčasne aj bytosť, ktorá kráčala do plynových komôr vzpriamene a s modlitbou na perách.
- Prečo naša západná civilizácia aj napriek širokým možnostiam seberealizácie a blahobytu, ktoré ponúka, zaznamenáva nárast neuróz a pocitov nezmyselnosti? Odpoveď možno ponúka Franklova kritika konceptu „pursuit of happiness“ (hľadanie šťastia), ktorá je ústredným krédom liberálnej demokracie. Podľa rakúskeho psychiatra sa totiž nemožno naháňať za šťastím ako za cieľom samým osebe. Čím viac sa za šťastím naháňame, tým viac nám uniká. Šťastie musí vyplynúť ako vedľajší produkt naplneného zmyslu. Keď napríklad horolezec zdolá horu, pocíti blaženosti sa dostaví sám.

- **Fraťšek Šebej: *O empatii, súcite a neurónoch* (51–52, s. 110–113)**

- Starý vtip hovorí, že čo sa týka duševného života zvierat, existujú dva druhy teoretikov. Jednak tí, ktorí tvrdia, že pes nemá dušu, a potom tí, ktorí majú psa.